

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
кафедра педагогічної та вікової психології

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
ПСИХОЛОГІЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ
підготовки магістра
спеціальності 053 Психологія
освітньо-професійної програми Психологія

Силабус навчальної дисципліни «ПСИХОЛОГІЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ» підготовки магістра, галузі знань: 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія за освітньо-професійною програмою Психологія

Розробник: Гошовський Ярослав Олександрович, доктор психологічних, професор

Силабус навчальної дисципліни затверджений на засіданні кафедри педагогічної та вікової психології протокол № 1 від 27 серпня 2020 р.

Завідувач кафедри: Я.О. Гошовський проф. Гошовський Я.О.

Гошовський Я.О., 2020

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма, заочна форма	Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки Спеціальність 053 Психологія Освітня програма: Психологія Освітній ступінь: магістр	Цикл професійної підготовки
Кількість кредитів – 7		Рік підготовки: 2-й
Модулів – 3		Семестр 3
Змістових модулів – 2		Лекції - 20 год.
		Практичні, семінарські - 20 год.
		Консультацій -8
Загальна кількість годин - 210	Самостійна робота – 162 год.	
	Вид контролю: екзамен	

II. Інформація про викладача

Гошовський Ярослав Олександрович

доктор психологічних наук

професор

професор кафедри педагогічної та вікової психології

+380509171793,

<https://uk.wikipedia.org/wiki/>,

<https://orcid.org/0000-0003-1026-386X>,

<https://scholar.google.com.ua/citations>

III. Опис дисципліни

1. Анотація курсу

Курс «Психологія девіантної поведінки» спрямований на теоретичне засвоєння поведінкових порушення дітей на всіх онтогенетичних щаблях розвитку, а також формування умінь працювати з такою категорією осіб.

Пререквізити: Вивчення дисципліни базується на дисциплінах загального та професійного циклів підготовки попередніх років навчання. Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з дисциплін «Загальна психологія», «Вікова

психологія», «Соціальна психологія», «Спеціальна психологія та методика корекційно-реабілітаційного тренінгу», «Психологія депривації»

Постреквізити: Основні положення навчальної дисципліни мають застосовуватися при вивченні навчальних дисциплін «Психологія агресії, насильства і травми»,

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни є сформувати знання щодо змісту, видів, соціально-психологічних чинників та психологічних особливостей корекції девіантної поведінки особистості, а також сприяти розвитку в студентів відповідних професійних умінь і навичок, необхідних для корекції девіантної поведінки.

Завдання вивчення курсу

- розкрити психологічний зміст девіантної поведінки, типологію, основні прояви;
- визначити соціально-психологічні чинники виникнення девіантної поведінки;
- висвітлити особливості діяльності психолога з профілактики та корекції девіантної поведінки.

III. Результати навчання (Компетентності)

У ході вивчення навчальної дисципліни магістри повинні набути компетенцій:

Загальних:

ЗК 1 – Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2 – Знання та розуміння предметної області та специфіки професійної діяльності психолога.

ЗК 3 – Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 4 – Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 5 – Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК 6 – Здатність працювати в команді.

ЗК 7 – Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8 – Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК 9 – Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 10 – Вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми.

ЗК 11 – Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК 12 – Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Фахових:

ФК 2 – Вміння самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

ФК 3 – Розвинута здатність конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати складні психологічні дослідження з використанням широкого кола якісних та кількісних методів та високоспеціалізованого, валідного і надійного психодіагностичного інструментарію.

ФК 4 – Розвинута здатність аналізувати та систематизувати отримувати результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

ФК 5 – Розвинуте вміння організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

ФК 6 – Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.

ФК 7 – Розвинуте вміння організувати та надавати психологічну допомогу особистості, що перебуває в екстремальних умовах.

ФК 8 – Здатність усвідомлювати межі своєї компетентності та дотримуватися норм професійної етики.

ФК 9 – Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

ФК 10 – Навички міжособистісного спілкування та роботи в команді у процесі професійної діяльності.

ФК 12 – Уміння адаптуватися до нових ситуацій та здатність до професійної мобільності.

ФК 13 – Уміння здійснювати превенцію, психологічний супровід та надання ревіталізаційної допомоги особам з девіантною поведінкою.

ФК 14. Навички розроблення концептуальних та інноваційних проектних рішень з планування психологічної діяльності.

ФК 15. Управління комплексними діями або проектами, відповідальність за прийняття рішень у конкретних виробничих умовах.

До кінця вивчення дисципліни магістри будуть компетентними у таких питаннях

Знати:

- визначення девіантної поведінки людини;
- основні психологічні поняття, які застосовуються при визначенні девіантної поведінки людини;
- типи, форми та структуру девіантної поведінки з урахуванням ендо– та екзогенних умов її прояву і формування;
- наукові підходи до оцінки поведінкової норми, патології та девіацій;
- варіанти девіантної поведінки людини; взаємозв'язки та залежності між формами психічного відображення в структурі девіантної поведінки;
- основні принципи вивчення психологічних аспектів девіантної поведінки, методи її дослідження і корекції;
- вікові і гендерні особливості прояву девіантної поведінки особистості;
- принципи, стадії, методи психологічної діагностики девіантної поведінки та її чинників;
- особливості діяльності психолога щодо профілактики девіацій у поведінці особистості;
- особливості діяльності психолога щодо корекції девіантної поведінки особистості;
- основні напрями соціально-психологічної реабілітації особистості з девіантною поведінкою;

вміти:

- користуватись адекватними прийомами і методами для якісного засвоєння знань;
- організувати творчий, інноваційний пошук шляхів вирішення проблемних ситуацій в межах навчальної дисципліни;
- реалізовувати теоретичні знання на практиці;
- планувати та організувати самостійну роботу з першоджерелами;
- визначати межі психологічного предмету при визначенні девіантної поведінки.
- виявляти види девіантної поведінки особистості;
- визначати чинники, що сприяють відхиленням у поведінці особистості;
- використовувати методи психологічної діагностики особистості

- з девіантною поведінкою;
- надавати психологічну допомогу особистості з девіантною поведінкою, зокрема консультації телефоном.

ІУ. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни (денна, заочна форми навчання)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		Лек.	Практ. (Сем.)	Конс.	Сам. роб.	Форма контролю, бали
Змістовий модуль I. Загальні питання девіантної поведінки особистості						
Тема 1. Предмет та завдання психології девіантної поведінки. Сутність, форми прояву та структура девіантної поведінки	31	4	2		25	робота в групах / 3б.
Тема 2. Типологія девіантної поведінки	33	4	4		25	Реферати, опитування, ДС / 6б.
Тема 3. Психологічні механізми формування девіантної поведінки в підлітково-молодіжному середовищі	33	2	4	2	25	Реферати, опитування, ДС / 6б.
Тема 4. Девіантна поведінка особистості в умовах депривації	31	2	2	2	25	Опитування, ДС / 3б.
Разом за змістовим модулем I	128	12	12	4	100	18б.
Змістовий модуль 2. Шляхи превенції, діагностики та корекції девіантної поведінки						
Тема 5. Психологічні основи діагностики девіантної поведінки особистості	40	4	4	2	30	Реферати, опитування, ДС / 6б.
Тема 6. Психолого-педагогічні технології профілактики і корекції девіантної поведінки	42	4	4	2	32	Реферати, опитування, ДС / 6б.
Разом за змістовим модулем II	82	8	8	4	62	12 б. + 10 балів додаткових
Всього	210	20	20	8	162	40б.
Види підсумкових робіт						
МКР						60 б
Інше: магістри, які пропустили заняття мають можливість відпрацювати їх, виконавши індивідуальні завдання, реферати, конспекти. Студенти мають право отримати додаткові бали за підготовку статті та участь у конференції, яку проводить щорічно кафедра (6б.)						

У. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

№ з/п	Тема	Кількість годин
2	Прояви девіантної поведінки особистості у сфері найбільш значущих соціальних відносин	10
3	Локус контролю девіантної поведінки особистості.	10
4	Соціально-психологічний портрет наркомана і токсикомана.	10
5	Мода як специфічна форма девіантної поведінки.	10
6	Роль ЗМІ у виникненні девіантної поведінки важковиховуваних дітей.	15
7	Обдарованість особистості і девіантна поведінка.	12
8	Почуття “дорослості” як суперечність між орієнтацією на самостійність і відсутність відповідного життєвого досвіду	10
9	Особистісні відхилення у підлітковому віці (синдром відчуження, реалізація, деперсоналізація, депресія, дисморфофобія).	10
10	Вплив референтної групи на соціальну поведінку особистості.	15
11	Етнокультурні, регіональні, демографічні особливості й виміри молодіжної девіантної поведінки.	15
12	Діти-сироти, “вуличні” діти (волоцюги): соціально-економічні та культурно-психологічні аспекти вирішення проблеми.	15
13	Попередження і профілактика окремих форм соціальних патологій (злочинності, пияцтва, наркоманії, суїцидальної поведінки тощо).	15
14	Особливості роботи "телефону довіри" як анонімного консультування особистості, схильної до девіантної поведінки.	15
	Разом	162

УІ. Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента: магістр повинен отримати бали під час занять (враховуються бали за групову та індивідуальну роботу, виступи, дискусію, тренінгові заняття, реферати, виступи на конференціях, круглих столах, вебінарах (наявність сертифікату) та підготовка статей з окресленої проблематики), якщо він присутній, або у час відведений для відпрацювання і консультацій час

Політика щодо академічної доброчесності:

Магістри повинні дотримуватись академічної доброчесності:

- Самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю результатів навчання;

- Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

Дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

- дотримання принципів та положень Етичного кодексу психолога (<http://nsj.gov.ua/files/1448287570%D0%95%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%20%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B0.docx.pdf>)

За порушення академічної доброчесності (плагіат, фальсифікація, списування, обман тощо) здобувачі освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування з Університету.

Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 25%.

Списування під час контрольних робіт та заліків заборонені (в т.ч. із використанням мобільних пристроїв).

Політика щодо перескладання: усі заняття студенти відвідують згідно розкладу навчального процесу, однак, якщо студент має право на вільне відвідування, то може відпрацювати пропущені заняття під час індивідуальних консультацій або виконати письмово індивідуальні завдання (реферати, конспекти, підготовка статті).

УІІ. Підсумковий контроль

З навчальної дисципліни «Психологія девіантної поведінки» передбачено екзамен. Загальна оцінка за курс складається як алгебраїчна сума оцінок за кожен з двох модулів: складається з балів, які отримує студент за навчальну діяльність – підготовку та виступи на практичних заняттях (30б. максимально, підготовку статті та виступи на конференціях, семінарах, участь у вебінарах, круглих столах (10 балів). Максимально 40б.

МКР оцінюється максимальною кількістю балів - 60. Магістр, який набрав 75б. може на екзамен не з'являтися, йому виставляється відповідна сума балів. Якщо студент хоче покращити результат або отримав недостатньо балів, то він повинен з'явитись на екзамен і скласти його. Екзамен оцінюється від 0 до 60 балів. У такому випадку бали за поточне оцінювання сумуються з балами, отриманими на екзамені, а результати МКР не враховуються.

На екзамен виносяться питання, які потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отриманні знання і застосовувати їх під час розв'язання практичних задач. Екзамен проводиться в письмовій формі і включає три питання: 1 питання теоретичне передбачає ґрунтовний аналіз окресленої проблеми, 2 – питання прикладне передбачає використання теоретичних знань під час вирішення практичних задач, третє питання творче – вимагає креативного підходу у вирішення складної ситуації.

ІХ. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Загальна оцінка за курс складається як алгебраїчна сума оцінок за кожен з двох модулів: складається з балів, які отримує студент за навчальну діяльність – підготовку та виступи на практичних заняттях (кожне заняття 3б.максимально) і виконання та захист індивідуальних завдань (10 балів). При цьому загальна кількість балів за поточну роботу не може перевищувати 40 балів.

Наприкінці вивчення курсу, формою підсумкового контролю є екзамен, який оцінюється від 0 до 60 балів.

Модуль ІІІ передбачає перевірку підсумкових знань і вмінь студентів шляхом написання контрольної роботи. Оцінка за модуль ІІІ виставляється за виконання студентом

контрольної роботи, що передбачає перевірку теоретичних знань. Контрольна роботи оцінюються за 60-бальною шкалою.

Переведення підсумкових семестрових оцінок, виражених у балах за 100-бальною шкалою, в оцінки за національною шкалою та шкалою ECTS здійснюється відповідно до наведеної нижче таблиці:

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
75-81		
67-74	задовільно	
60-66		
1-59	незадовільно	не зараховано з можливістю повторного складання

Х. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки / Бондарчук О. І.: курс лекцій. – К.: МАУП, 2006. – С. 1-15
2. Виденеев И. А. Психология девиантного поведения / Виденеев И. А.: учебное пособие. – Х.: Ун-т внутр. дел, 1997. – С. 4-16
3. Виноградна О. В. Особливості сприймання молоддю епізодів насильства в художніх фільмах / Виноградна О. В. // Практична психологія та соціальна робота. – 2008. – № 5. – С. 50-54
4. Волков Ю. Г. Социология в вопросах и ответах / Волков Ю. Г., Мостовая И. В. – М.: Гардарики, 1999. – С. 318-320
5. Врачинська Н. Ф. Профілактика агресивної поведінки підлітків / Врачинська Н. Ф., Булгакова О. М. // Практична психологія та соціальна робота. – 2012. – № 12. – С. 38-4.
6. Гошовський Я.О. Психологія девіантної поведінки / Гошовський Я.О.: посібник.- Дрогобич, 2010-287с.
7. Греса Н. Психологічні особливості антиципаційної спроможності неповнолітніх правопорушників з різним ступенем усвідомлення провини / Греса Н. // Практична психологія та соціальна робота. – 2008. – № 4. – С. 77-80
8. Гридковець Л. М. Родинний фактор у розвитку та подоланні наслідків сексуального насилля над дітьми / Гридковець Л. М. // Практична психологія та соціальна робота. – 2012. – № 11. – С. 57-63

9. Змановская Е. В. Девиантология (Психология отклоняющегося поведения) / Змановская Е. В.: учебн. пособ. – М.: Академия, 2003. – 288 с.
10. Карпенко В. Сучасний стан психічного здоров'я студентської молоді: емоційна, міжособистісна та рольова сфери / Карпенко В., Миколайчук М., Войтенко В., Мединська Ю. // Практична психологія та соціальна робота. – 2012. – № 11. – С. 2-8
11. Кондрашенко В. Т. Девиантное поведение у подростков: социально-психологические и психиатрические аспекты / Кондрашенко В. Т. – Минск: Беларусь, 1988. – С. 75-95
12. Менделевич В. Д. Психология девиантного поведения / Менделевич В. Д. : учебное пособие. – СПб.: Речь, 2005. – С. 10-27
13. Ніколенко Д. О. Роль антиципації у профілактиці девіантної поведінки неповнолітніх / Ніколенко Д. О. // Юридична психологія та педагогіка. – 2009. – № 1. – С. 153-165
14. Социальные отклонения. Введение в общую теорию. – М.: Юрид. лит., 1984. – С. 3-115
15. Супрун М. О. Психологічні основи попередження злочинності серед неповнолітніх / Супрун М. О., Перепечина Н. М. // Юридична психологія та педагогіка. – 2009. – № 1. – С. 121-132
16. Шнейдер Л. Б. Девиантное поведение детей и подростков / Шнейдер Л. Б. – М.: Академический Проект, 2005. – С. 8-23